

VESELE' PANIE

WINDSORU

WILLIAMA SHAKESPEARA

KRÁSNY KLAUN

Jožko Dóczy

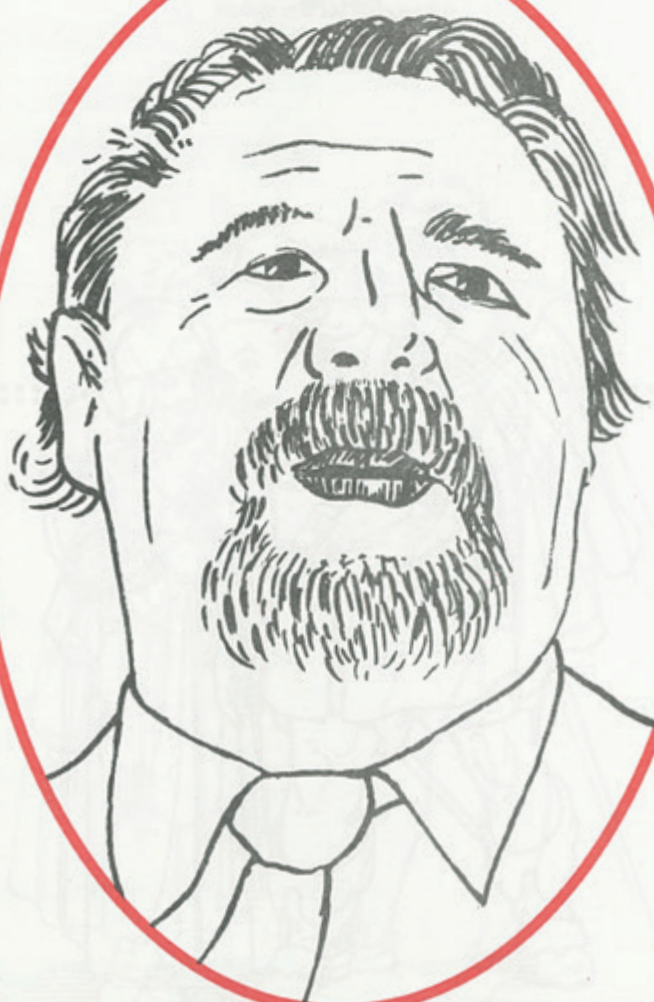
– ak vyslovíme toto meno, každému, kto chodí do divadla, kto pozerá televíziu, kto sa díva na filmy, sa vynorí množstvo postáv i „postavičiek“, ktoré sa uchovávajú v pamäti a zároveň ho pasujú medzi nezabudnuteľných. Nebudem opäť vyratúvať všetky jeho postavy, zastavil by som sa pri tom, čo nezmazateľne utkvelo v mojej pamäti.

– Jožko Dóczy od svojich začiatkov je hercom „milých“ postáv. Je to krásny klaun, ktorý dokáže premeniť aj zloducha na človeka a vulgárnu satiru na ľudskosť. Nazdávam sa, že by sme ťažko našli pendant k jeho hereckému prejavu, ale nie je to ani potrebné. Možno uviesť mnohé z galérie postáv, ktoré náš spoločný priateľ Dóczy stvárnil...

...Za všetky by som chcel pripomenúť aspoň jednu:
V hre Mary Chaseovej „Harvey“ hral postavu muža,
ktorý si vymyslel imaginárneho veľkého zajaca
menom Harvey, s ktorým vie komunikovať omnoho
lepšie ako s ľuďmi, dokonca aj s tými najbližšími.
Bol to fascinujúci výkon. Jožko Dóczy vodil za sebou
svojho zajaca, ani na chvíľu nebolo pochybnosti
o tom, že je to „jeho“ zajac. Že je to zajac, ktorý mu
umožňuje komunikovať s ľuďmi tak, ako chce on.
– A teraz pred nami stojí Sir John Falstaff. Nemá
zajaca, nemá sprostredkovateľa komunikácie
s ľuďmi, má iba svoju veľkú životnú a divadelnú
skúsenosť, ktorú ľuďom dáva.
– Každý máme svojho zajaca, podaktorí si ho
priznávajú, podaktorí nie, ale jedno môžeme
nášmu Jožkovi závidieť, že ak sa on obzrie, tak ich
má plné hľadisko. Je to jednoducho náš krásny
klaun.

Štefan Havlík

Pri vchode do divadla v Stradforde ma kedysi oslovila jedna stará dáma „Úsilie, ktoré vynakladáte, aby ste nám predstavili Shakespeara ako živý obraz,“ povedala, „je pre mňa zaujímavé, ale nezdá sa vám, že by bolo dobré príležitostne ukázať školákovi a gymnazistovi práve to, čo chcel Shakespeare skutočne sám povedať?“ Spýtal som sa jej:

„A čo chcel skutočne povedať?“ Odpovedala:
„To predsa všetci vieme.“ „Vtom prípade,“ vravel som, „sa pokúšam pri všetkej počestnosti ukázať Shakespeara takého, ako mu rozumieme.“

Peter Hall

Keď sa dnes povie Shakespeare, človek si okamžite predstavi kráľov a princezné, vojvodov a šašov, zúfalé zalamovanie rúk, oči stĺpikom – skrátka celé to romantické haraburdie, ktoré Shakespeareovi navliekli naši otcovia a dedovia. Ale taký pseudoromantizmus mu vôbec nebol vlastný, bol nainfikovaný zvonka. Je to pochopiteľné: shakespeareovské drámy sú utkané z takého bohatstva obrazov a situácií, že každá doba si v nich našla niečo pre seba, a to tak, že Shakespeare znel buď čechovovským šepotom alebo racinovským pátosom. Aj my si dnes musíme nájsť nášho vlastného Shakespeara.

Peter Brook

Som hlboko presvedčený, že Shakespeare je realista. Jeho králi a vojvodcovia sú plnokrvní ľudia. Konajú podľa zákonov logiky, ktoré sú vlastné prostým smrteľníkom. Len vôľou osudu bývajú postavený do nejakého historického, sociálneho, „kráľovského“ kontextu, ktorý podmieňuje ich činnosť. Shakespeareov kráľ je taký istý človek, ako každý iný, nie je to nijaké zvláštne, záhadné alebo nadprirodzené stvorenie. Život mu však predkladá zvláštne filozofické a psychologické problémy. Tie potom prebúdajú hlbokú obraznosť, filozofiu a poetickú štruktúru Shakespeareových diel.

Peter Brook

Je v nás už zakorenené úsilie zušľachťovať minulosť a nie životný príbeh naplnený túžbou a krutosťou. Ak stratíme z dohľadu ľudskú skutočnosť, potom nemôžeme vidieť ani jej lesklý povrch, ktorý Shakespeare dosahuje cizelovaním jazyka a ostro videnými realistickými detailmi. Jeho genialita pramení zo zmesi kráľov a klaunov, z čirej rétoriky a nečakaného argotu.

Peter Hall

Herci, ktorí sa venujú klasike, sa musia vyznať v modernej literatúre. Kde inde by sa mali naučiť britkosti a výrazovej jemnosti, ktoré potrebujú pri interpretácii Shakespeara? Niet nič vulgárnejšieho a stereotypnejšieho ako interpretácia tých, ktorí sa obmedzujú len na shakespeareovský repertoár. Denný kontakt so Shakespearom obohatí rozhľad každého moderného dramatika.

Peter Hall

Samotný fakt, že Shakespeare je klasik, môže zapríčiniť konvenčnú závislosť na forme, v ktorej sa rozplynú akékoľvek jeho kvality a rukách nám zostane len veľmi dobre vymodelovaná škrupina. Som zaniieteným obhajcom teórie Dr. Tyrona Guthrieho, podľa ktorej „bude Shakespeare vždy zmrzačený, ak sa nebude hrať v divadle koncipovanom tak, aby zodpovedalo zmyslu jeho hier“.

Z tohoto dôvodu oceňujem – niekedy aj neprávom – najmä tie inscenácie, ktoré sa usilujú o vytvorenie typu scény alžbetínskej – nie však o opakovanie alžbetínskej scény, teda len o historickú rekonštrukciu. V tomto zmysle napríklad Mermaid Bernarda Milesa – ktoré postavil v Londýne Walter C. Hodges – nedosiahlo očakávaný výsledok, hoci jeho rekonštrukcia Macbetha bola pozoruhodná a herci sa dokonca snažili vyslovovať text úlohy s prízvukom, aký údajne mali Shakespearovi súčasníci. Otvorená scéna, ktorá umožňovala hrať bez prerušenia, sa však priblížila duchu pôvodnej inscenácie.

Ossia Trilling

Maliar Peter Rice hovorí: „obecenstvo chce niečo nové. Je nezmyslom domnievať sa, že obecenstvo, ktorého vkus sa vytváral prevažne filmom, by sa mohlo uspokojiť s konvenčnou výpravou, ktorá je vždy len východiskom z núdze. Ak chce divadlo žiť, musí sa pripraviť na rovnocenné súťaženie s inými formami pastvy pre oči. Skrátka, je to otázka vizuálnej pútavosti – a tu sa začína úloha scénografa.“ Scénograf si musí lámať hlavu, ako dospieť k najlepšiemu riešeniu, ktoré často spočíva v ľahkej a rýchlej zmene kulis a ich pohyb, ak sa robí obratne a dômyselne, môže byť pre divákov novým zdrojom vizuálneho zážitku. To vedie logicky k prefabrikovaným dekoráciám, ktoré sú trvalou súčasťou javiska, čo je tendencia, ktorú dnes s lepšími či horšími výsledkami sleduje celý rad scénografov.

Elisabeth Coratheil

VESELE
WINDS
WILLIAMA SH

PREKLAD:
DRAMATURGIA: ŠT
KOSTÝMY: MÁRIA
SCÉNA: JOZEF
ASISTENT RÉŽIE: V
RÉŽIA: PETER

PREDSTAVENIE JE VENOVANÉ JOZEFOVI DÓCZY

INŠPICIENT: MIC
ŠEPKÁRKA: KAM

MAJSTER JAVISKA...
MAJSTER SCÉNICKÉHO SV
MAJSTER SCÉNICKÉHO ZVUK
UMELECKÝ MASKÉ
REKVIZITY.....HE
GARDERÓBA.....LU

UMELECKO-TECHNICKÁ PREVÁDZKA P

47. SEZÓNA, 330. PREMIÉRA

PANIE
SORU
AKESPEARA

JÁN BOOR
EFAN HAVLÍK a. h.
CILLEROVÁ a. h.
CILLER a. h.
VLADIMÍR BARTOŇ
BZDÚCH a. h.

MU, KTORÝ SA PREDSTAVÍ V ÚLOHE FALSTAFFA

CHAL KOŽUCH
MILA BEŤKOVÁ

...JOZEF DROBEC
ETLA.....PETER SARVAŠ
U.....Ing. RADOSLAV ŠABÍK
R.....EMIL RÉVAY
ENA DUBAJOVÁ
DMILA BELLOVÁ

OD VEDENÍM Ing. ŠTEFANA ONDICU

– VELKÁ SÁLA DAB NITRA

OSOBY

SIR JOHN FALSTAFF.....
FENTON.....
ROBERT SHALLOW.....
ABRAHAM SLENDER.....
FRANK FORD.....
GEORGE PAGE.....
WILLIAM PAGE.....
SIR HUGS EVANS.....
DOKTOR CAIUS.....
KRČMÁR.....
SIMPLE.....
JOHN RUGBY.....
PANI FORDOVÁ.....
PANI PAGEOVÁ.....
PANNA ANNE PAGEOVÁ.....
PANNA QUICKLI.....

OBSADENIE

.....JOZEF DÓCZY a. h.
.....MÄRCEL OCHRÄNEK
.....ERNEST ŠMIGURA
.....FRANTIŠEK JAVORSKÝ
.....IVAN VOJTEK
.....DUŠAN LENCI
.....TOMÄŠ HLAVÄČ a. h.
.....MILAN KIŠ a. h.
.....VLADIMÍR BARTOŇ
.....ANTON ŽIVČIC
.....MICHAL KOŽUCH a. h.
.....JOZEFTICHANSKÝ a. h.
.....JANA VALOCKÄ
.....EVA VEČEROVÄ
.....ELENA PODZÄMSKA
.....EVA PAVLÍKOVÄ

PROBLÉMY S PREKLADOM

Ako je to s pôvodným textom Shakespearových „Veselých pani“?

Existujú vlastne texty dva: takzvaný „Quatro“ z r. 1602
a takzvaný „Folio“ z r. 1623.

Oba sú nedokonalé a často sa podstatne líšia jeden od druhého.

Ďalej treba otvorene povedať, že sám autor si
s hrou nedal veľa roboty a revízií textu nevenoval
pravdepodobne vôbec nijakú starostlivosť.

Hru napísal na želanie kráľovnej Alžbety,
ktorá sa chcela pobaviť na zaľúbenom Falstaffovi.
Ale kráľovná bola netrpezlivá a dala básnikovi krátky termín.

Shakespeare preto prebral alebo len povrchné
prepracoval celé pasáže zo starších hier svojich i cudzích.

Šťastie, že bol natoľko geniálny,
že vôbec nevedel napísať zlú vec;

„Veselé panie“ patria aj v tejto nedefinitívnej podobe
k najlepším veselohrám svetovej literatúry.

Upravovatelia, vydavatelia, komentátori tejto hry, literárni historici
a textoví kritici (a sú ich už zástupy) sa dosť natrápili,

aby zrekonštruovali nejaký definitívny text,
no výsledok je, že každé vydanie je iné a že prekladateľ tiež
musí dakedy kombinovať podľa niekoľkých originálov.

Sú teda nejasnosti a neistoty v samom origináli
a ostávajú aj v preklade.

Nevedno napríklad, veľmi často, či kratší riadok je
písaný veršom alebo prózou.

Problémov jazykových bola celá kopa.

Predovšetkým bolo potrebné charakterizovať
rečou jednotlivé osoby.

Falstaffova reč je bohatá, kvetnatá a šťavnatá,
plná sýtych obrazov.

Služobníctvo hovorí svojim ľudovým spôsobom, teda tiež rázovito.

Pomerne konvenčne sa vyjadrujú mešťania a ich ženy.

Šľachtic Fenton hovorí najradšej vo veršoch, vzletne,
krčmár naproti tomu je chrapún a táradlo.

Dva nádherné typy sú však Caius a Evans.

Ani jeden sa nevyjadruje správne, obaja prznia angličtinu svojším
spôsobom. V preklade z toho musela výjsť načisto zopsutá slovenčina,
bohatá na jazykové zverstvá a hýriaca filologickým humorom.

Práca to bola vďačná, ťažšie bolo nájsť skutočné predlohy,
o ktoré sa bolo nevyhnutné opierať, aby
tieto postavy boli životné.

Nebol to veľký problém u Caiusa:

vieme si totiž podľa skúseností presne predstaviť,
ako asi hovorí Francúz, ktorý sa učí po slovensky.

Horšie je to s Evansom. Jeho jazyk nijako neprezradzuje ani
v origináli jeho welšskú národnosť. Mohol by byť práve tak
Dánom alebo Turkom, ktorý zle hovorí po anglicky.

On však je príslušníkom starého pôvodného keltského
obyvateľstva, ktoré pomaly zaniká v anglosaskom mori
a ktorého jazyk tiež odumiera. Niet teda u nás analógie
v skutočnosti. Etnicky by najskôr vychádzalo aby bol Cigánom,
lenže Cigáni neboli natoľko kultúrni ako Kelti a farár cigánskeho
pôvodu je u nás iste zriedkavosť.

Ostáva teda otvorenou otázka, koho vlastne stelesňuje Evans
v našich podmienkach, kde je jeho predloha v našej skutočnosti.

Vyskytol sa i problém, ktorý by sa dal azda nazvať:
umravňovanie Shakespeara.

Doba, v ktorej veľký dramatik žil, nebola mravne prísna, naopak:
po stredovekom asketizme prišla renesančná radosť zo života,
epocha zmyslového vyživania sa a voľných mravov.

Shakespeare aj v tomto ohľade správne a verne odráža spôsob
života súčasnej spoločnosti. Vyjadruje sa slobodne a nespútané,
nešetrí nadávkami, nevyhýba sa dvojzmyselným rečiam.

Neupadá však nikdy do vulgárneho nevkuusu.

Keďže prekladateľ je povinný zachovať dobový kolorit,
ostalo toto všetko aj v preklade nedotknuté,
s výnimkou niekoľkých príliš smelých výrazov, ktoré by ozaj mohli
vyvolať trápne rozpaky. Umravený Shakespeare by bol
ochudobnený a jeho obraz doby a spoločnosti by bol skreslený.

A v celej hre by bolo menej veselosti.

Ján Boor

VYDALO DIVADLO DAB NITRA 1996
TLAČ COLRPRINT
DESIGN: T O M A JOE CILLER

Divadlo Andreja Bagara Nitra

